

Livsmiljö Utter

Fyrishov, Uppsala 2025

Beställning: Uppsala kommun
Framställt av: Väg & Miljö AB
<http://vagochmiljo.se>
Slutversion: 2025-06-27
Uppdragsansvarig: Björn Almkvist
Medverkande: Ellen Payne, Magnus Sjölund
Kvalitetsansvarig: Mattis Arveström
Fotografier (om inte annat anges): Ellen Payne
Illustrationer och kartor: Väg & Miljö AB
Internt projektnummer: 1783
Foto på framsidan: Översikt Fyrisån i västra delen av inventeringsområdet.

Dokumentnamn	Datum utförande	Sidnr.
Livsmiljö utter, Uppsala 2025	2025-06-27	Sida 1 av 9

1 INNEHÅLL

1	Sammanfattning	3
2	Arternas utbredning hot, ekologi & habitatkrav	4
2.1	Utter (<i>Lutra lutra</i>).....	4
2.3	Utterns lagskydd	5
3	Område metod och resultat	7
3.1	Förstudie och resultat från förstudien	7
3.2	Fältinventering och resultat från fältstudien.....	7
4	Referenser	11

Dokumentnamn	Datum utförande	Sidnr.
Inventering av utter, Uppsala 2025	2025-06-24	Sida 2 av 9

1 SAMMANFATTNING

Väg & Miljö genomförde på uppdrag av Uppsala kommun en riktad inventering av livsmiljöer för Utter (*Lutra lutra*) utmed Fyrisån vid Fyrishov, Uppsala.

Utter är fridlyst, och är därtill listad som nära hotad (NT) i 2020 års rödlista och upptagen i art- och habitatdirektivets bilaga 4. Utter finns i hela landet och hela skandinaviska halvön. Arten har dock en glesare utbredning i södra delarna av Skandinavien. I övrigt är arten vida spridd över Eurasien och Nordafrika.

Inom ramarna för uppdraget gjordes en förstudie där eventuella tidigare fynd av arten eftersöktes. Flera fynd av utter har tidigare gjorts utmed Fyrisån, inom och i närheten av inventeringsområdet.

Fältinventering utfördes i maj. Det gjordes flera fynd av olika spår och tecken som tyder på att utter förekommer i och nära anslutning till inventeringsområdet. Inga fysiska observationer av utter eller aktiva bohålor gjordes dock under inventeringstillfället.

För att gynna fortsatta förekomster av utter inom området ska kvaliteten på befintliga livsmiljöer bibehålls.

Dokumentnamn	Datum utförande	Sidnr.
Livsmiljö utter, Uppsala 2025	2025-06-27	Sida 3 av 9

2.1 Utter (*Lutra lutra*)

Utter förekommer allmänt i hela landet men med en lägre populationstäthet i södra delarna. Arten finns annars vida spridd över hela Skandinavien, Europa, Asien och Nordafrika. Uttern har historiskt varit starkt tillbakagången på grund av höga halter PCB. Situationen med utsläpp av miljögifter har dock förbättrats senaste 20–30 åren och uttern har ökat i antal. Andra mänskliga faktorer och aktiviteter, som olyckor med biltrafik, reglering av vattendrag, nya miljögifter och drunkning i fiskredskap påverkar fortsatt uttern negativt. Förbättringar har dock gjorts inom vissa av dessa områden. Uttern har från år 2000 års rödlistning klättrat från sårbar (VU) till 2020 års rödlistning till nära hotad (NT).

I anslutning till inventeringsområdet och Uppsala är Fyrisån sedan en tid tillbaka en känd lokalmiljö för utter.

Utter tillhör familjen mårddjur (*Mustelidae*) och har likt andra arter i familjen karaktärsdragen lång kropp och korta ben med fem tår på varje fot. I vuxen ålder når uttern en längd på 90 till 120 cm och kan väga upp till 10 kg. Hanarna blir något större än honorna. Uttern har en mörk kraftig svans, kroppens övriga färgteckning är mörkbrun med ljusare grå/vita partier vid buk och hals, se Figur 1.

Uttern blir könsmogen vid två års ålder och är över lag ensamlevande djur där de olika könen endast träffas regelbundet under parningstiden på våren. Uttern lever i hemområden som kontinuerligt patrulleras och revirmarkeras med bland annat spillning (Figur 2). Honornas hemområden kan betraktas som födosöksområden och utgör ca 28 km i strandlängd utmed vattendrag. Hannarnas hemområden utgör mer ett parningsområde och kan bli upp till 45 km i strandlängd och kan överlappa flera honors hemområden.

Figur 1. Utter med dess klassiska färgteckning med mörkbrun kropp och ljusare undersida. Inte fotad inom aktuell inventering. Foto Erik Berg.

Optimala miljöer för utter är vatten som erbjuder rikliga mängder föda, i huvudsak fisk men även groddjur, kräftor större insekter fåglar och andra mindre däggdjur, som finns tillgänglig under årets olika säsonger. Bra miljöer kräver också tillgång till strandnära landområden där uttern kan leva relativt ostört vid vila eller under reproduktionsperioden. Under vinterhalvåret är uttern beroende av rinnande vatten då istäckta vatten är svåra områden att jaga i. Under denna tid på året brukar uttrar ses mer tillsammans i samma jaktområden, och en viss acceptans mellan individerna finns. Troligtvis kan det bero på begränsade isfria miljöer och andra sociala faktorer.

Dokumentnamn	Datum utförande	Sidnr.
Inventering av utter, Uppsala 2025	2025-06-24	Sida 4 av 9

Under reproduktionstiden på sensvåren föds 2 till 4 ungar i gryt, efter två månaders dräktighetsperiod. Gryten är belägna i direkt närheten av vatten. Hona och ungar följs åt ungefär i ett år tills brunsttiden inträffar, då splittras gruppen. Medellivslängd för utter är 4 år.

Figur 2. Revirmarkering på upphöjd sten under Bärbyledens bro över Fyrisån. Revirmarkeringsstenar med lång kontinuitet kan ha spillning från många år tillbaka kvar på toppen av stenen.

2.3 Utterns lagskydd

Uttern omfattas av lagstadgat skydd via fridlysning genom 4a § artskyddsförordningen (2007:845). 4a § Artskyddsförordningen lyder som följer:

”Det är förbjudet att, i fråga om sådana vilt levande djurarter som har markerats med N eller n i bilaga 1,

- 1. avsiktligt fånga eller döda djur,*
- 2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödnings-, övervintrings- och flyttningsperioder,*
- 3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och*
- 4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.*

Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren.”

Uttern tillhör statens vilt enligt 25 § jaktlagen (1987:259) och 33 § jaktförordningen (1987:905). Det innebär att döda uttrar som påträffas tillfaller staten och skall därför inlämnas till polismyndigheten som överlåter kroppen till Naturhistoriska riksmuseet i Stockholm

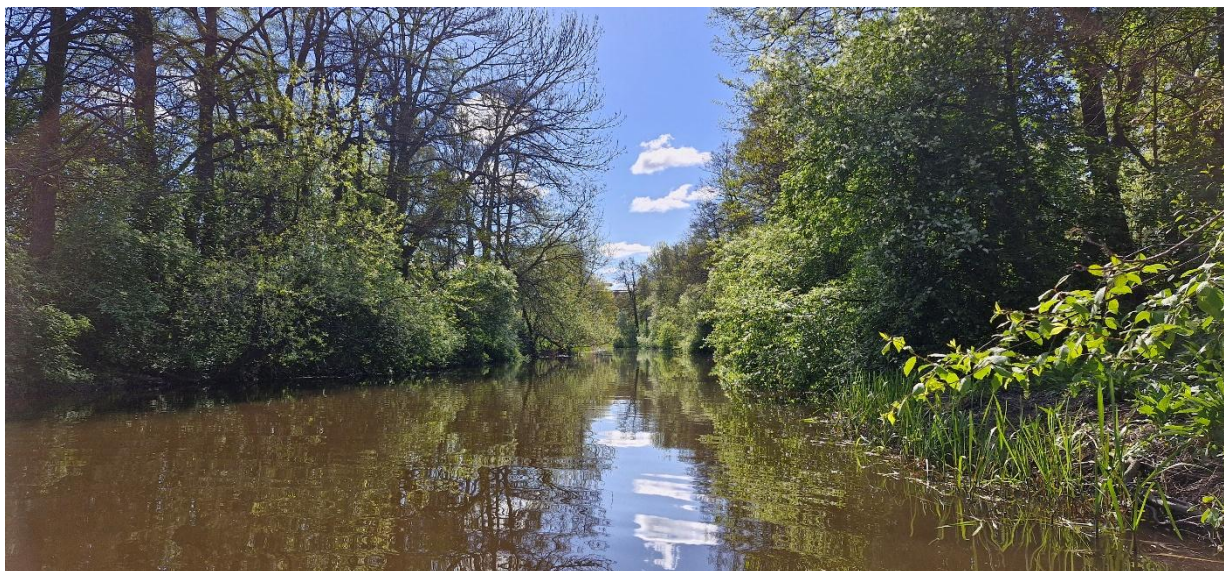
Dokumentnamn	Datum utförande	Sidnr.
Livsmiljö utter, Uppsala 2025	2025-06-27	Sida 5 av 9

Bernkonventionen syftar till att skydda europeiska vilda djur och växter och deras levnadsområden. Särskild vikt läggs vid hotade arter. Uttern finns upptagen i bilaga 2, där djurarter som är strängt skyddade listas. Det innebär att Bernkonventionen även överträds om utterns biotoper förändras negativt, eftersom arten skall bevaras i sin naturliga livsmiljö.

Dokumentnamn	Datum utförande	Sidnr.
Inventering av utter, Uppsala 2025	2025-06-24	Sida 6 av 9

3 OMRÅDE METOD OCH RESULTAT

Inventeringsområdet är beläget i Fyrisån och ett kortare biflöde till Fyrisån i centrala Uppsala mellan bron till Luthagsesplanaden i öst och bron till Bärbyleden i väst. Inventeringsområdet utmed Fyrisån består av varierande svagt strömmande vatten där strandmiljön utgörs av delvis överhängande träd och buskvegetation varvat med öppna gräsytor (Figur 3). Fältskiktet består längs hela sträckan av näringspräglad högrötsvegetation. Det mindre biflödet utgör en meandrande strömmande bäckmiljö omsluten av träd, buskar och högväxt vegetation.

Figur 3. Västra änden av inventeringsområdet.

3.1 Förstudie och resultat från förstudien

Inför inventeringsarbetet eftersöktes befintlig kunskap om tidigare förekomster av utter inom inventeringsområdet och dess närhet. Eftersök gjordes i Artportalen för perioden 2000-01-05 till 2025-06-24. Flera fynd av utter noterades utmed Fyrisån i och kring inventeringsområdet, se Naturvärdesinventering norra stadsparken, Fyrishov. Tidigare registrerade fynd indikerar att utter funnits i Fyrisån en längre tid. De äldsta fynden som registrerats i närområdet och i Fyrisån är från 2009 medan de senaste fynden är daterade 2024.

3.2 Fältinventering och resultat från fältstudien

Fältinventeringen utfördes den 8 maj 2025. Vid tillfället hade Fyrisån ett vattenstånd på strax under 0,4 m vid Islandsfallets mätstation vilket motsvarar ett relativt lågt vattenstånd sett över året. Lågt vattenstånd underlättar vid inventering av bohålor då vissa ingångar kan vara svåra att lokalisera vid högvatten.

Dokumentnamn	Datum utförande	Sidnr.
Livsmiljö utter, Uppsala 2025	2025-06-27	Sida 7 av 9

Tecken efter utter eftersöktes cirka 0,5 km upp och nedströms tillhörande naturvärdesinventeringens inventeringsområde. Inverteringen utfördes från vattnet genom att paddla på SUP-bräda längs Fyrisåns stränder samt till fots längs ån. I samband med inverteringen gjordes också en bedömning av livsmiljön för utter. Spår av utter och olika typer av efterlämningar som skapats i terrängen och som kan härledas till utter noterades med koordinat och dokumenterades.

Inga uttrar gick att se under inventeringstillfället men det gjordes flera fynd av spår och andra efterlämningar som indikerar att utter uppehåller sig i Fyrisån (Figur 4):

- Fyra olika revirmarkeringar i form av spillning på större stenar hittades under olika broar över Fyrisån. Spillningen var relativt färsk, om stenarna nyttjats som revirstenar flera år tillbaka gick inte att se. Att markera på stenar under broar eller invid andra vattenpassager som trummor under väg ter sig vara en vanlig företeelse, då broar kan fungera som naturliga linjestrukturer i ett vattendrag och därmed blir dessa strukturer bra avgränsningar mellan revir.
- Två relativt färska landstigningsspår noterades i västra delen av inventeringsområdet. Utter vilar gärna på land, i strandkanten eller i närheten av vattnet när den inte jagar. Utter föredrar strandområden som utgör en lugn miljö där den kan vila relativt ostört.
- Ett potentiellt gryt gick att se i strandkanten i västra delen av inventeringsområdet. Honorna gräver gryt i strandkanten intill vattendrag för att föda ungar. Det är av vikt att grytet är förlagt i en lugn och ostörd miljö. Det potentiella grytet ligger i närheten av de noterade landstigningsplatserna. Gryt såg dock gammalt ut och det gick inte heller att utesluta att en annan djurart skapat hålet.
- Ett färskt utterspår hittades i inventeringsområdets västra del under bron till Bärbyleden, se fotografi på rapportens försättsblad.

För att bedöma livsmiljön för utter inom inventeringsområdet nyttjades den skala som kan användas för att beskriva en livsmiljöns grad av lämplighet för en viss art eller organismgrupp. Skalan är utarbetad och beskriven i SS 199000:2023 NVI för fördjupad inventering av artförekomster, se (Tabell 1)

Tabell 1. Skala som nyttjats för att beskriva och bedöma livsmiljöns lämplighet (SS 199000:2023).

Lämplighet	Innebörd
Mycket lämplig livsmiljö	Området har mycket goda förutsättningar att upprätthålla eller bidra till långsiktigt livskraftiga populationer för arten eller organismgruppen
Lämplig livsmiljö	Området har goda förutsättningar att upprätthålla eller bidra till långsiktigt livskraftiga populationer för arten eller organismgruppen
Möjlig livsmiljö	Området har vissa förutsättningar att upprätthålla eller bidra till långsiktigt livskraftiga populationer för arten eller organismgruppen
Olämplig livsmiljö	Området saknar uppenbara förutsättningar att upprätthålla eller bidra till långsiktigt livskraftiga populationer för arten eller organismgruppen

Dokumentnamn	Datum utförande	Sidnr.
Inventering av utter, Uppsala 2025	2025-06-24	Sida 8 av 9

Vid inventeringen bedömdes inventeringsområdet i Fyrisån och det korta biflöde som mynnar i Fyrisån som Lämplig livsmiljö för utter (Fyrisån) respektive Möjlig livsmiljö för utter (biflödet) enligt matrisen i tabellen, se även Figur 4. Det är tydligt att utter nyttjar miljöerna i Fyrisån då flera spår och observationer har gjorts i området under en lång tid, vilket indikerar att ån har rikligt med fisk och annan föda för utter. Även vintertid behöver en bra livsmiljö generera isfria miljöer där jakt på föda är möjlig. Fyrisån är bitvis strömmande och generera isfria zoner de flesta vintrarna, men det är något oklart hur förutsättningarna ser ut just inom inventeringsområdet då sträckan inte studerats vintertid. Det kan dock antas att delar av sträckan ofta är isfri då ån är något strömmande och vintrarna i Uppsala är relativt milda.

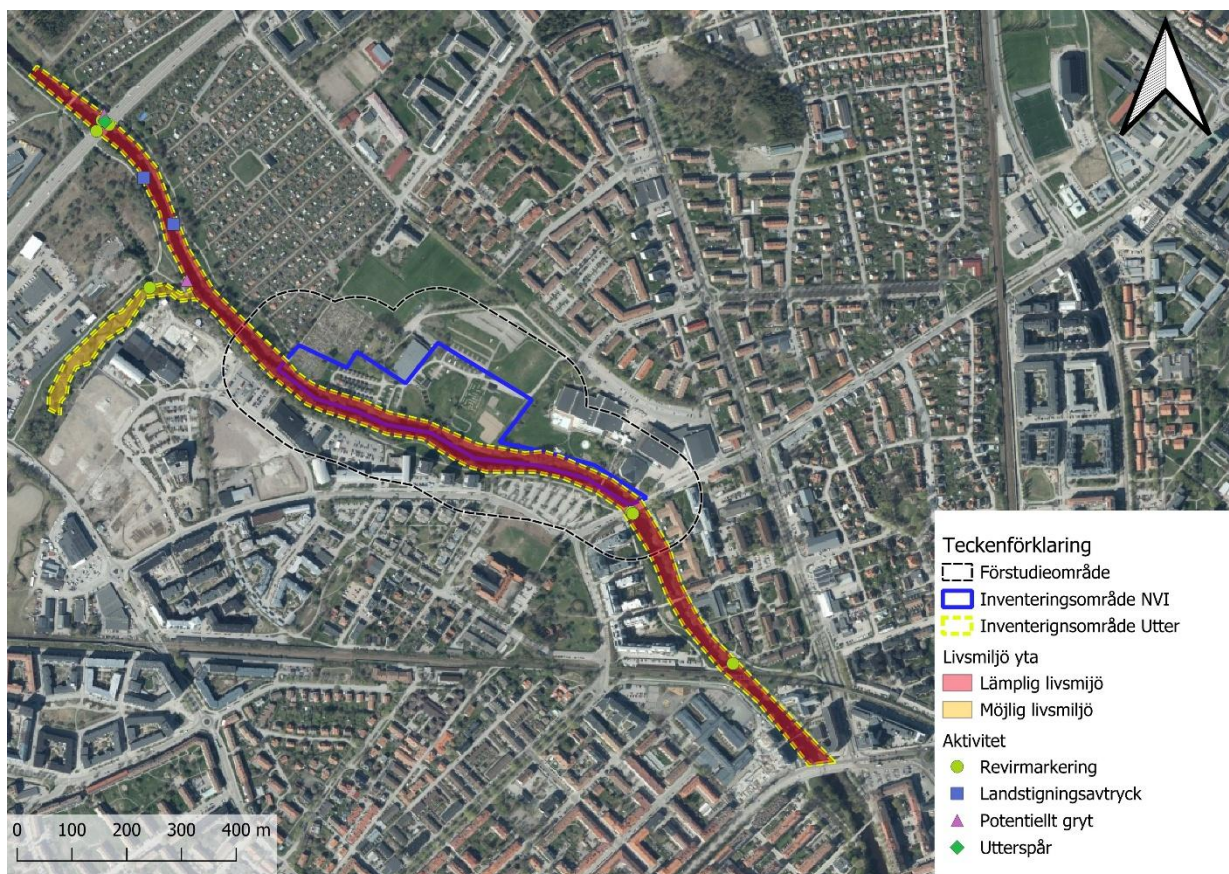
Strandmiljön med omslutande vegetation utgör viktiga delar där utter kan vila under den tid den inte jagar. Denna förutsättning är inte möjlig utmed hela ån eftersom den rinner genom Uppsala stad. Stora delar av åkanten nedströms inventeringsområdet är erosionssäkrade vilket utgör begränsningar för utter att nyttja hela ån. Med det i åtanke är inventeringsområdet med dess strandmiljöer en viktig förutsättning som livsmiljö för utter inom Uppsala tätort.

Fynden av spillning indikerar revirmarkeringar. Samtliga fynd utgjorde dock spillning av snarlik ålder, varför det inventeringstillfället inte gick att bedöma omfattningen av revirmarkeringarna över tid. Tydliga hemområden brukar ha revirmarkeringar med spillning över många år. Detta kan tyda på att de uttrar som nyttjar området i Uppsala tätort främst är unga uttrar som är där för att jaga och äta upp sig inför stundande vandringar till andra områden. Det ska dock tilläggas att uttern har stora hemområden och inventeringsområdet endast täcker en bråkdel av ett sådant hemområde.

En faktor som troligtvis begränsar nyttjandet av inventeringsområdet som livsmiljö är störningsgraden från omgivningen. Den konstanta bullerstörning från biltrafik, människor och andra ljud som kan uppkomma i en stad bör ses som reducerande faktor för optimal livsmiljö för uttern. Störningen påverkar troligtvis såväl jakt som vila och reproduktionsmöjligheter.

För att gynna fortsatta förekomster av utter inom området ska kvaliteten på befintliga livsmiljöer bibehålls.

Dokumentnamn	Datum utförande	Sidnr.
Livsmiljö utter, Uppsala 2025	2025-06-27	Sida 9 av 9

Figur 4. Utredningsområdet med lämpliga och möjliga livsmiljöer för utter samt fynd av olika aktiviteter.

Dokumentnamn	Datum utförande	Sidnr.
Inventering av utter, Uppsala 2025	2025-06-24	Sida 10 av 9

4 REFERENSER

Arrendal, J. (2010). Utter och järnväg- en bedömning av tågtrafiken som hot mot utterpopulationen i Sverige (Rapport 2010:1. MyraNatur

Artdatabanken (2020). Rödlistade arter i Sverige 2020. Artdatabanken, SLU, Uppsala.

Artportalen (2025). Sökning med polygon efter alla värdearter inom *förstudieområdet*. Sökperiod 2000-01-01 till 2025-06-24. <http://www.artportalen.se>

Artskyddsförordning (SFS 2007:845).

Johansson.K. och Roos.A. (2008). Utterliv. Gullers förlag

Larsson, K. 1993. Inventering av utter (lutra Lutra i östra Uppland 1987-1993Rapport. Uppsala universitet, Zoologiska universitetet, Uppsala.

Naturvårdsverket (2006) Rapport 5614, Åtgärdsprogram för bevarande av utter

Naturvårdsverket (2011) Vägledning för arter, Utter

SLU Artdatabanken (2025). Artfakta: utter (*Lutra lutra*)

Vattenstånd i Fyrisån uppströms Islandsfallet vid pumphuset. <http://www.fyris-on-line.se/pumphuset/pumphuset.aspx?typ=stand>. 2025-06-27

Dokumentnamn	Datum utförande	Sidnr.
Livsmiljö utter, Uppsala 2025	2025-06-27	Sida 11 av 9